

Nr 455

Av fru Gärde Widemar m. fl., om ökat anslag till kungl. biblioteket.

(Lika lydande med motion nr 372 i Första kammaren)

I årets statsverksproposition har chefen för ecklesiastikdepartementet föreslagit mera betydande förstärkningar för forskningsbiblioteken än som förekommit de senaste åren. Åtgärden måste betraktas som ytterst välkommen, och man bör ge uttryck för en förhoppning att detta är en början till en högst angelägen allmän upprustning av dessa institutioner, som måste betraktas som de viktigaste servicebaserna för den vetenskapliga forskningen och den akademiska undervisningen. Bl. a. en rad föreliggande utredningar visar tydligt att man trots årets nu föreslagna förstärkningar kommer att ha att kämpa med en svårartad bristsituation. Det torde emellertid inte i dagens läge vara möjligt att erhålla några ytterligare personaltillskott till olika institutioner. Däremot skulle några föreslagna förstärkningar av den centrala servicen för samtliga forskningsbibliotek vara på sin plats. Under 1950- och 1960-talen har en dylik enligt statsmakternas beslut koncentrerats till kungl. biblioteket med det där fr. o. m. år 1953 inrättade bibliografiska institutet. Denna för institutionen i huvudsak nya verksamhetsgren har uppenbarligen fungerat väl och inneburit en högst betydande rationalisering. I sina år 1964 framlagda petita har riksbibliotekarien pekat på vissa i hög grad önskvärda förstärkningar. I sitt nu framlagda förslag har departementschefen ansett sig kunna beakta endast ett par av dessa. Av de nu icke beaktade önskemålen är det *fyra punkter*, som uppenbarligen är av synnerligen stor vikt för den allmänna konsolideringen och upprustningen av landets samfälliga forskningsbiblioteksorganisation, och vi anser oss här böra närmare utveckla dessa frågor i och för åtgärd redan fr. o. m. budgetåret 1965/66:

1. Bland de åtgärder, som forskningens och utbildningens upprustning ställer krav på, intar sådana som berör det vetenskapliga biblioteksväsendet och effektivisering av verksamheten inom detta ett betydelsefullt rum. Samordning av de särskilda bibliotekens arbete och metoder är i hög grad ägnade att främja och underlätta forskares och andra studerandes användande av bibliotekens tjänster. I riksbibliotekariens petita till årets riksdag har detta förhållande framhållits i samband med ett yrkande som berör den

sedan 1958 bedrivna centrala katalogiseringen av svenskt tryck. Denna verksamhet är i behov av en utbyggnad i form av ett gemensamt forum för de i centralkatalogiseringen delaktiga biblioteken, där man genom personliga möten och annan kontakt fortlöpande kunde behandla frågor inom biblioteksklassificeringens och realkatalogiseringen område, besluta om genom utvecklingen inom forskningssystematik och den vetenskapliga litteraturens art och sammansättning nödvändiga ändringar i det gemensamt antagna klassifikations-schemat m. m., allt i syfte att uppnå och vidmakthålla största möjliga enhetlighet i de olika bibliotekens katalogväsen och svensk bibliografisk systematik. Förutom beslut om den tänkta nämndens tillkomst, sammansättning och arbetsordning erfordras enligt riksbibliotekarien en förstärkning av chefens för centralkatalogiseringen ställning samt vissa anslag för möjliggörande av de till bibliografiska institutet vid kungl. biblioteket knutna sekretteriella etc. uppgifterna.

Riksbibliotekariens yrkande har icke tagits upp i statsverkspropositionen. Det är emellertid en viktig angelägenhet, därtill föga kostsam, att förslaget genomföres. Splittring i de skilda bibliotekens metoder medför stor risk för dessas samfälliga effektivitet. Riksbibliotekariens förslag har varmt understötts i ett yttrande som under hösten 1964 avgivits av Sveriges allmänna biblioteks-förening. Möjligheter bör snarast skapas för att ge kungl. biblioteket resurser att bedriva det föreslagna klassificeringssamarbetet. Sammansättningen av den ifrågasatta nämnden bör ske genom beslut av Kungl. Maj:t i anslutning till av riksbibliotekarien i petita angivet förslag. De medel som i första hand erfordras är 7 000 kronor, varav 5 000 kronor avser expeditionella och sekretteriella arbetsuppgifter och 2 000 kronor anlåtande av utomstående expertis för klassifikations- och systemfrågor inom sådana fackområden där kungl. biblioteket saknar egna specialister.

2. Under den senaste tolvårsperioden har riksbibliotekarieämbetet i stigande utsträckning av statsmakterna ålagts nya centrala uppgifter för landets forskningsbibliotek. I oavbrutet ökande omfattning utnyttjas ämbetet vidare som remissinstans i allmänna bok-, biblioteks- och utbildningsfrågor på ett sätt som numera tenderar till ett där oavbrutet pågående utredningsarbete. Stifts- och landsbiblioteksorganisationen, som står under riksbibliotekariens inspektion, har under 50-talet utbyggts till det dubbla, och dess uppgifter har kommit att bli av allt större betydelse i och med det att dessa institutioner i stigande utsträckning tjänstgör som väsentliga baser för forskning och en decentraliserad högre utbildning; denna rådgivande, kontrollerande och inspekterande verksamhet innebär numera en högst väsentlig och tidskrävande arbetsuppgift. Till den har fogats övervakande och stödjande åligganden, uppgifter för t. ex. stifts- och läroverksbiblioteket i Strängnäs, vissa slottsbibliotek, en rad av de centrala verkens boksamlingar etc. samtidigt som kungl. biblioteket genom utvecklingen tvingas till en växande konsultativ verksamhet i fråga om byggnads- och inredningsfrågor,

katalog- och bokvårdsproblem o. s. v. I samband med den av Kungl. Maj:t beslutade, sedan ett tiotal år praktiserade och nu ytterligare aktualiserade universitetsbiblioteksverksamheten för biblioteket har riksbibliotekarieämbetet ålagts en rad nya och krävande funktioner. För alla dessa nu starkt utvidgade eller helt nya arbetsuppgifter disponerar riksbibliotekarien inget kompetent bistånd utan samtliga måste fullföljas av honom själv vid sidan av ledningen för kungl. biblioteket. För assisterande uppgifter disponerar han endast nu som redan under 20-talet en handsekreterare (för den interna biblioteksadministrationen har biblioteket liksom samtliga universitetsbibliotek — vilka icke har motsvarande centrala uppgifter — en förste bibliotekarietjänst). Under hänvisning till en klar organisatorisk parallell i riksarkivet och med utförlig motivering har riksbibliotekaren i sina petita föreslagit inrättande av en biblioteksrådsbefattning i lönegrad Bo 1; en dylik är redan tidigare inrättad för chefskapet för det för landets bok- och biblioteksvärld gemensamma bibliografiska institutet, vilket är personalorganisatoriskt förenat med kungl. biblioteket. Det bör här understrykas att med de sista årens utveckling inom biblioteksområdet det kräves denna relativt höga lönesättning för att för posten för framtiden kunna förvärva en befattningshavare med tillräcklig yrkesmässig och vetenskaplig kompetens; motsvarande löneställning är numera den gängse för chefskapet för en vid krets av landets specialbibliotek med deras ofta starkt begränsade personal och arbetsområde.

3. Ytterligare en instans av central betydelse för stora delar av det svenska biblioteksväsendet utgör den bokvårdsavdelning, som sedan 1953 med statsmakternas stöd kunnat utbyggas inom kungl. bibliotekets ram. Avdelningens position som sakkunnig instans i bokvårdsfrågor även för andra bibliotek och institutioner än kungl. biblioteket har under denna tid alltmera befästs. Det torde vara obestriddigt, att dess verksamhet har inneburit ett avgörande framsteg inom det tekniska specialområde det här är frågan om. Vid avdelningen har utvecklats flera självständiga uppfinningar och förbättringar av tidigare inbindningsmetoder syftande dels till höjning av kvaliteten på högfrekvent bibliotekslitteratur, dels till förbilligande av lågfrekventa band. Dessa uppfinningar har sedan introducerats på snart sagt alla offentliga bibliotek. Den ekonomiska vinst som därigenom kommit statsverket till godo torde röra sig om mycket höga belopp. För kungl. bibliotekets del har en beräkning gjorts av vad inbindningen skulle ha kostat i de bandtyper, som förelåg före utvecklandet av nu nämnda nykonstruktioner, i det tänkta fall att biblioteket haft medel och de kommersiella bokbinderierna resurser att utföra arbetet i samma utsträckning som nu verkligen kunnat genomföras. Besparingen överstiger för tioårsperioden 1953—1962 1 miljon kronor.

En grundförutsättning för bokvårdsavdelningens verksamhet har varit att som ledare för det under avdelningen sorterande bokbinderiet kunnat

disponeras en i vårt land helt unik kapacitet på området, konservator Sven Wiklander. Wiklander, som under 14 år utbildades i landets då främsta och mångsidigaste privatbokbinderi, har nu verkat vid kungl. biblioteket i över 20 år. Han har med stöd av biblioteket och hantverksorganisationer bedrivit omfattande studier utomlands med bl. a. en längre praktik vid det franska nationalbiblioteket.

I sina petita för budgetåret 1965/66 begärde riksbibliotekarien Wiklanders personliga tjänst uppflyttad till lönegrad Ae 21. Det synes uppenbart, att kungl. biblioteket, och därmed den centrala statliga rationaliseringsinstansen på detta område, icke med nu tillämpad lönesättning — och icke heller med den i årets statsverksproposition föreslagna höjningen till lönegrad Ae 15 — kan räkna med att få behålla en person med Wiklanders enastående praktisk-ekonomiska kapacitet. Det bör här påpekas att sedan Wiklanders lönesättning fixerats bibliotekets bokbinderi för att rätt kunna betjäna landets biblioteksväsen fått sin personal fyrdubblad till f. n. 14 personer, för vilka alltså Wiklander vid sidan av övriga uppgifter har det samlade ansvaret som arbetsledare.

Med hänvisning härtill anser vi, att riksdagen bör besluta om en förändring av den för Wiklander inrättade personliga tjänsten som konservator i lönegrad Ae 13 till en personlig tjänst som konservator i lönegrad Ae 21.

4. I statsverkspropositionen redovisas kungl. bibliotekets utveckling till universitetsbibliotek för Stockholm vid sidan av dess traditionella uppgifter som bl. a. landets nationalbibliotek. Med hänvisning till den 30 december 1963 på Kungl. Maj:ts uppdrag framlagd utredning har riksbibliotekarien i samförstånd med universitetskanslern framlagt förslag om inrättande inom ramen för kungl. bibliotekets personalorganisation av en speciell institutionstjänst, avsedd att i rationaliserande syfte bistå det mycket stora antal institutioner inom universitetet som helt saknar yrkesmässigt utbildad bibliotekspersonal. Förslaget har vunnit departementschefens gillande, och förslag framlägges nu i huvudsaklig överensstämmelse med riksbibliotekariens petita. På en punkt har emellertid en avvikelse gjorts, vilket torde vara ägnat att allvarligt skada ändamålet utan att innebära någon väsentlig besparing. I den berörda utredningen föreslogs att ledarskapet skulle utövas av en bibliotekarie i lönegrad Ae 23. Denna lönegrad har genom statsmakternas beslut efter utredningens avgivande blivit den för bibliotekariepersonalen gängse och innebär alltså icke något speciellt förmanskap. För att för denna synnerligen ansvarsfulla befattning kunna säkra en erfaren kraft har riksbibliotekarien i stället föreslagit att ledningen skall utövas av en förste bibliotekarie i 27:e lönegraden. Samtidigt har han emellertid velat understryka att denna institutionstjänst t. v. innebär en försöksverksamhet och föreslagit samtliga tre befattningar på extra stat. Denna ändring gentemot utredningen har av departementschefen accepterats samtidigt som han i fråga om chefens lönesättning följt utredningen. Resultatet av detta är att

ledningen skall handhas närmast av en tjänsteman i amanuenskarriären, som får ett tillfälligt förordnande. Vi anser att en uppföljning även på denna punkt av riksbibliotekariens petita skulle vara av väsentligt värde för denna nya och viktiga verksamhet inom Stockholms universitet.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen måtte besluta att under ecklesiastikdepartementets huvudtitel till *Kungl. biblioteket: Avlöningar* för budgetåret 1965/66 anvisa:

1. ytterligare 7 000 kr. för inrättande av föreslagen klassifikationsnämnd,
2. erforderliga medel för inrättande av en tjänst som biblioteksråd i lönegrad Bo 1,
3. erforderliga medel för inrättande av personlig tjänst i lönegrad Ae 21 för konservator Sven Wiklander, samt
4. erforderliga medel för placering av befattningen som föreståndare för den föreslagna institutionstjänsten i lönegrad Ag 27 i stället för av departementschefen förordad lönegradsplacering, Ag 23.

Stockholm den 27 januari 1965

Ingrid Gärde Widemar

Nils Kellgren

Alf Wennerfors

Erik Grebäck

Brita Elmén

Blenda Ljungberg
